

Головне управління освіти і науки  
Черкаської обласної державної адміністрації

Черкаський обласний інститут післядипломної освіти  
педагогічних працівників

*Зовнішнє незалежне оцінювання  
і моніторинг якості освіти  
(концептуальні ідеї, структура, рекомендації)*

Черкаси  
2006

Головними документами, що визначають модель упровадження зовнішнього незалежного тестування випускників загальноосвітніх навчальних закладів і моніторингу якості освіти, є Указ Президента України від 4 липня 2005 року №1013 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”, постанови Кабінету Міністрів України № 1095 від 25 серпня 2004 р., ”Деякі питання запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти” та № 1312 від 31 грудня 2005 р. “Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти”, наказ Міністерства освіти і науки України № 30 від 21.01.2006 р. “Про організаційні заходи щодо підготовки та проведення у 2006 р. зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти”.

На їх виконання у 2006 році здійснено експериментальний етап упровадження зовнішнього оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів м. Сміли і Шполянського району (начальники відділів освіти Руснак Т.Г. і Дядченко Ю.О.), пілотного моніторингового дослідження якості природничо-математичної освіти учнів 8-х класів Чапаєвської ЗОШ І-ІІІ ст. ім. Г.Т.Берези Золотоніського району (директор школи Саєнко М.В., начальник відділу освіти Сень М.О.) і учнів 4-х, 8-х класів Червонослобідської ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Черкаського району (директор школи Величко В.К., начальник відділу освіти Шовкопляс А.І.). Освітнями названих шкіл, районів і міст, працівниками районних / міських відділів освіти, Головного управління освіти і науки Черкаської ОДА та Черкаського ОПОПП виконано успішно завдання щодо якості проведення процедури тестування, інформаційного та методичного забезпечення пунктів тестування, організаційно-методичної роботи щодо підготовки учасників цього процесу. Про це засвідчили самі учні: 85,3% з них оцінили процедуру тестування об’єктивною і прозорою; більше 75% підтвердили, що процедура зовнішнього незалежного оцінювання має переваги над державною підсумковою атестацією (самостійністю у виконанні завдань – 57,6%, чіткістю проведення процедури – 53,4%, спокійною доброзичливою атмосферою – 51,1%, малою групою – 34,6% тощо).

Результати проведеного тестування ствердили, що впровадження нових механізмів об’єктивного вимірювання якості освіти – одне з найважливіших завдань, що стоїть сьогодні на порядку денному. Саме вони дають можливість виявити справжній об’єктивний рейтинг загальноосвітніх навчальних закладів всієї Черкаської області. Ще один висновок експериментального етапу: зовнішнє оцінювання має органічно доповнювати систему освіти, сприяти її розвитку і вдосконаленню.

Важливим чинником наступного етапу є створення регіональної та районних/міських структур, які будуть організовувати і проводити тестування, опрацьовувати його результати, видавати відповідні сертифікати його учасникам, розробляти аналітичні звіти для органів управління освітою тощо.

З метою якісної підготовки до зовнішнього оцінювання випускників 2007 р. навчальних закладів усієї області, впровадження моніторингу якості

освіти, необхідно поглибити навчання фахівців через різні форми підвищення кваліфікації, пропонувати кращий управлінський та педагогічний досвід з цих питань, широко використовувати обласні та районні/міські засоби масової інформації щодо роз'яснення процедури зовнішнього оцінювання, участі учасників навчально-виховного процесу в міжнародних дослідженнях якості освіти. Тільки разом, зрозумівши сутність, мету і завдання пріоритетного напрямку роботи, можемо ефективно вирішити таку важливу справу.

Чепурна Н.М.,  
директор обласного інституту  
післядипломної освіти  
педагогічних працівників

## **Концепт 1. Теоретичне обґрунтування впровадження моделі зовнішнього оцінювання і моніторингу якості освіти у Черкаській області.**

Одним із пріоритетів процесу модернізації освіти в Україні визначено якість освіти. Проблема якості освіти набуває все більшої важливості, так як вона є запорукою конкурентноспроможності країни, її високого рейтингу у сучасному світі. Це спонукає до реалізації таких завдань, а саме: управління якістю освіти та оцінювання якості освіти.

Аналіз наукових досліджень з питань якості освіти (І. Булах, Г.Єльнікова, Т.Лукіна, О.Ляшенко, Л.Покроєва та ін.), результатів міжнародних досягнень показав, що є доцільним використання системного підходу до розв'язання проблеми оцінки якості освіти і вироблення моделі державно-громадського управління цією якістю та механізму практичної реалізації процесу оцінювання. Оцінювання якості освіти передбачає вимірювання значної кількості об'єктів і процесів, які, в цілому, дають змогу скласти уявлення про її якість та виявляти вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на кінцеві результати. Отож якісний рівень освіти визначених об'єктів забезпечуватиметься за допомогою відповідних механізмів, що в галузі освіти отримали назву моніторингу.

Наша увага зосереджується на регіональній освітній політиці, оскільки вона також має бути спрямована на забезпечення високоякісної освіти на всіх рівнях, утвердження відкритості і прозорості у діяльності навчальних закладів, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, подальший розвиток кожної її складової. Здійснення всебічного, об'єктивного оцінювання якості освіти області потребує впровадження системи моніторингу, яка стає актуальною на всіх рівнях управління освітою: вчитель (викладач) – навчальний заклад – місто (район) – область. Використовуючи результати останніх наукових досліджень, перші кроки практиків у вирішенні цієї проблеми, ми спрямовуємо свою діяльність на впровадження моделі зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти, забезпечення її становлення та функціонування на регіональному рівні.

Метою організації такої діяльності є своєчасне виявлення негативних тенденцій та факторів, коригування освітніх процесів і прогнозування подальшого розвитку. Вважаємо, що ефективно реалізувати окреслену мету можна за таких умов:

- створення відповідної структури на різних рівнях освітнього простору області для вирішення завдань, пов'язаних з впровадженням названої моделі;
- система оцінювання і моніторингу має бути незалежною від системи освіти, але тісно співпрацювати з нею задля її подальшого розвитку;
- якісної підготовки кадрів для забезпечення функціонування цих систем.

**Завдання** щодо реалізації мети

на обласному рівні:

1. Запроваджувати процедури зовнішнього незалежного оцінювання та моніторинг за різними напрямками, апробовані науковцями та практиками,

рекомендовані Міністерством освіти і науки, Академією педагогічних наук України, Українським центром оцінювання якості освіти.

2. Проводити роз'яснювальну роботу щодо цілей зовнішнього оцінювання результативності і якості освіти серед громадськості, педагогів, управлінців.
3. Здійснювати підготовку фахівців, координаторів з проведення процедур зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти.
4. Розробляти регіональні програми моніторингових досліджень стану регіональної системи освіти, якості місцевих освітніх і соціальних програм розвитку.
5. Створити регіональну систему моніторингу якості освіти на базі ІКТ відкритих систем шляхом побудови регіональної мережі освітніх порталів.
6. Досліджувати освітні проблеми на замовлення регіональних органів державного управління освітою.
7. Збирати, аналізувати інформації за результатами досліджень та оформляти аналітичні звіти для органів управління якістю освіти, Українського центру оцінювання якості освіти; ознайомлювати з результатами досліджень широкі кола громадськості.
8. Розробляти рекомендації, пропозиції для органів державного управління щодо поліпшення якості освіти регіону, усунення виявлених негативних тенденцій тощо.
9. Оприлюднювати результати моніторингових досліджень, залучати громадськість до їх обговорення.

на районному (міському) рівні та рівні навчального закладу:

1. Здійснювати:
  - безпосереднє проведення моніторингових досліджень відповідно до національних, регіональних програм та вирішення місцевих проблем в освіті;
  - спостереження, нагляд за дотриманням усіх процедур за регламентом моніторингу;
  - роз'яснення результатів, виконання корегуючих дій за рекомендаціями національних та регіональних координаторів з якості освіти.
2. Збирати інформації за технологіями, що розроблені Українським центром оцінювання якості освіти.
3. Створити районну (міську) систему моніторингу освіти на базі ІКТ відкритих систем.
4. Впровадити автоматизовану систему моніторингу діяльності навчальних закладів.
5. Аналізувати інформації за результатами проведення зовнішнього оцінювання та оформляти аналітичні звіти.
6. Вивчати, обробляти і аналізувати кількісні і якісні показники розвитку освіти, визначати шляхи коригування діяльності об'єктів і суб'єктів освітнього процесу, на їх основі розробляти рекомендації, пропозиції для

органів управління щодо поліпшення якості освіти району (міста), усунення виявлених негативних факторів тощо.

7. Інформувати громаду району (міста) про результати моніторингових досліджень, залучати жителів до їх обговорення.

## Концепт 2. Структура впровадження моделі зовнішнього оцінювання і моніторингу якості освіти.

На виконання окреслених завдань пропонуємо структуру впровадження моделі зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти у Черкаській області.

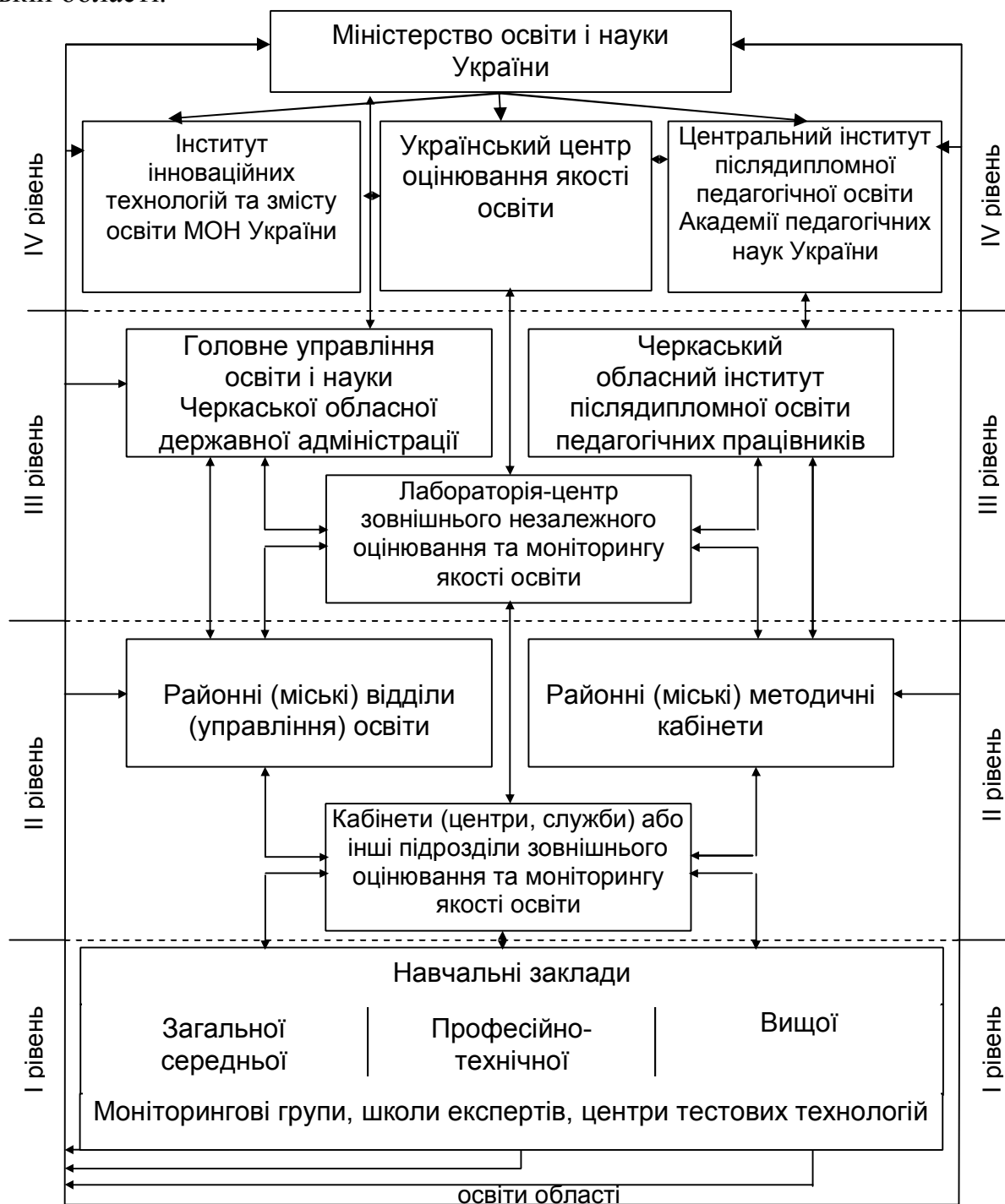


Рис. 1 Структура впровадження моделі зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти у Черкаській області

На першому рівні: при школах можуть бути створені моніторингові групи, творчі групи, школи експертів, а при вищих та професійно-технічних навчальних закладах – центри (кабінети) тестових технологій чи моніторингу якості освіти. Проведення моніторингу лише на рівні навчального закладу відіграє роль самоконтролю, результати якого використовуються для внутрішніх його потреб. Головною метою такої діяльності є збирання інформації для вироблення основних напрямів і тактики вдосконалення діяльності навчального закладу, навчально-виховного процесу та діяльності, зокрема кожного учня. Саме на цьому рівні відпрацьовуються психолого-педагогічні рекомендації, спрямовані на коригування навчально-виховної та організацію індивідуальної роботи.

На другому рівні (районному чи міському) порівняльний аналіз якості освіти всіх навчальних закладів здійснюється у кабінетах зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти, що підпорядковані районним (міським) відділам (управління) освіти. На цьому рівні засобами моніторингу можна мати розгорнуту інформацію про діяльність системи освіти в цілому та її об'єктів і суб'єктів у порівнянні один з одним, а також з урахуванням специфічних функцій, що виконує кожна з них (ліцей, гімназія, коледж, філія ВНЗ, інтернат тощо).

За результатами досліджень виявлятимуться освітні проблеми та визначатимуться перспективи розвитку системи освіти, зокрема кожної її складової, на території району (міста). Запровадження моніторингових досліджень за різними напрямами спонукатиме до організації роботи місцевих органів управління освітою, спрямованої на підвищення кваліфікації керівників освітніх закладів, державних службовців та службовців місцевого самоврядування з питань організації ефективного управління якістю освіти; визначати рейтинг конкретного навчального закладу тощо.

На третьому рівні створено лабораторію – центр зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти – підрозділ обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, що здійснює підготовку і проведення зовнішнього оцінювання та моніторинг якості освіти області спільно з Головним управлінням освіти і науки обласної державної адміністрації. У рамках моніторингової оцінки можуть проводитися спеціальні дослідження соціального та освітнього середовища, освітніх потреб різних груп населення регіону тощо. На основі збору, вивчення, обробки, аналізу кількісних і якісних показників створюється підґрунття для формування оновлених стратегій управління якістю освіти, побудова освітянської політики регіону.

Подаємо Положення про лабораторію – центр зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти (додаток А).

### **Концепт 3. Напрями та об'єкти моніторингових досліджень на регіональному рівні**

Ми вважаємо за доцільне здійснювати комплексний моніторинг якості освіти, який є поєднанням різних видів моніторингу, а саме: педагогічного,

психологічного, медичного, соціологічного, статистичного, ресурсного, кадрового і управлінського. Кожен із них охоплює різні напрями.

За Т.О.Лукіною та нашими напрацюваннями ми можемо рекомендувати таку модель моніторингу якості освіти за видами і напрямами, яка наведена на рис. 2.

Проведення моніторингових досліджень будь-якого напрямку має здійснюватися у три етапи:

I етап – підготовчий, який передбачає постановку мети, визначення об'єкта, встановлення термінів проведення, вивчення відповідної літератури;

II етап – практичний, суть якого полягає у зборі інформації шляхом спостережень, співбесід, тестування, анкетування, проведення контрольних робіт;

III етап – аналітичний, під час якого відбувається аналіз і систематизація отриманої інформації відповідно до стандарту, розробка рекомендацій і пропозицій щодо подальшого коригування роботи даного об'єкту та формуються висновки.

Зазначимо, що об'єктами моніторингових досліджень на регіональному рівні є відділи Головного управління освіти і науки ОДА, методичні структури ОПОПП, районні (міські) відділи (управління) освіти, районні (міські) методичні кабінети, навчальні заклади різних типів.





Рис. 2. Модель моніторингу якості освіти за видами і напрямками

#### Концепт 4. Підготовка кадрів

Якісна підготовка кадрів – одна з умов ефективного впровадження моделі зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти. З цією метою створено певні форми підвищення кваліфікації фахівців на регіональному та районному (міському) рівнях (мал. 3, 4):

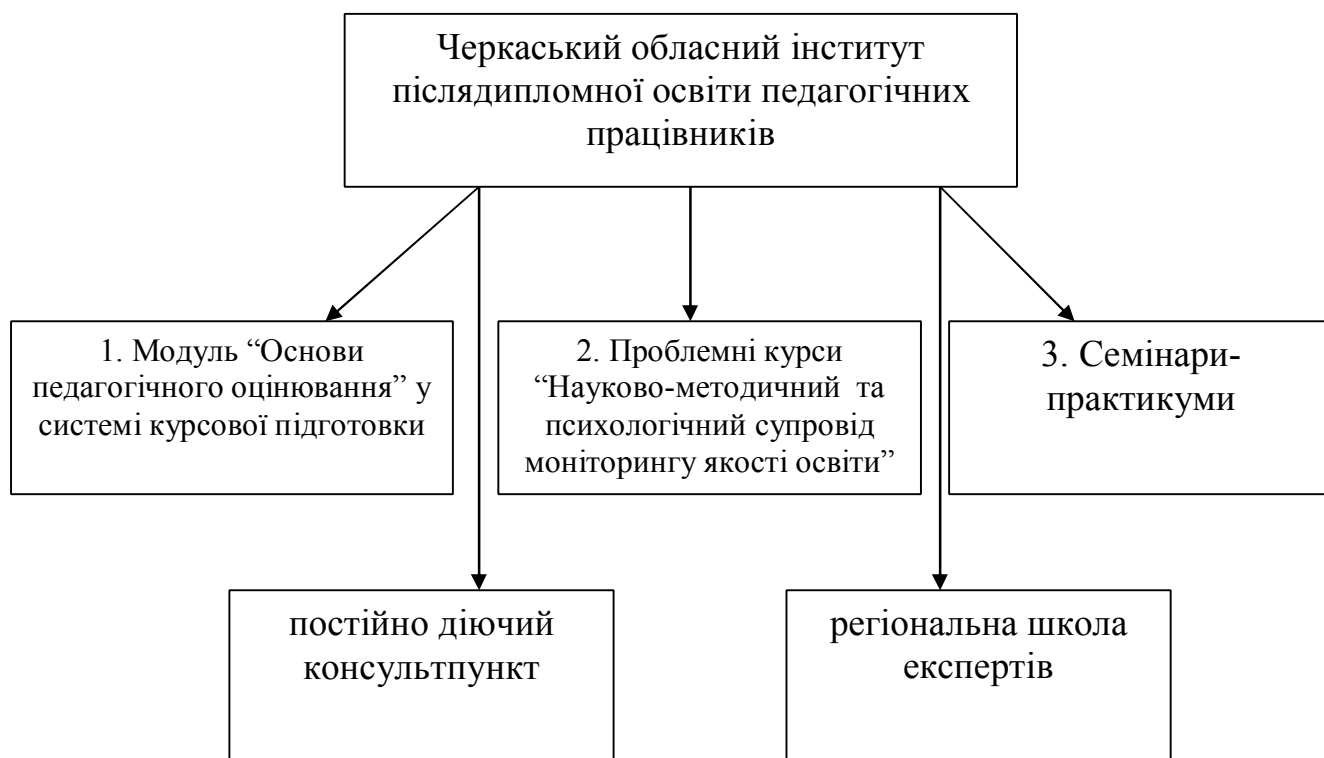


Рис. 3. Форми підвищення кваліфікації на регіональному рівні

1. У навчальному плані підвищення кваліфікації педагогічних працівників включено модуль “Основи педагогічного оцінювання” (додаток Б).
2. Запроваджено спецкурс “Науково-методичний та психологічний супровід моніторингу якості освіти” для фахівців-координаторів міських (районних) кабінетів зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти (додаток В).
3. Організовано для управлінців та методичних служб районної (міської) ланки семінари-практикуми з проблеми “Становлення та розвиток моніторингу якості освіти” (додаток Д).
4. Створено школу експертів з проблеми “Педагогічна діагностика у системі післядипломної освіти для методистів ОПОПП та працівників управління освіти і науки ОДА (додаток Е).

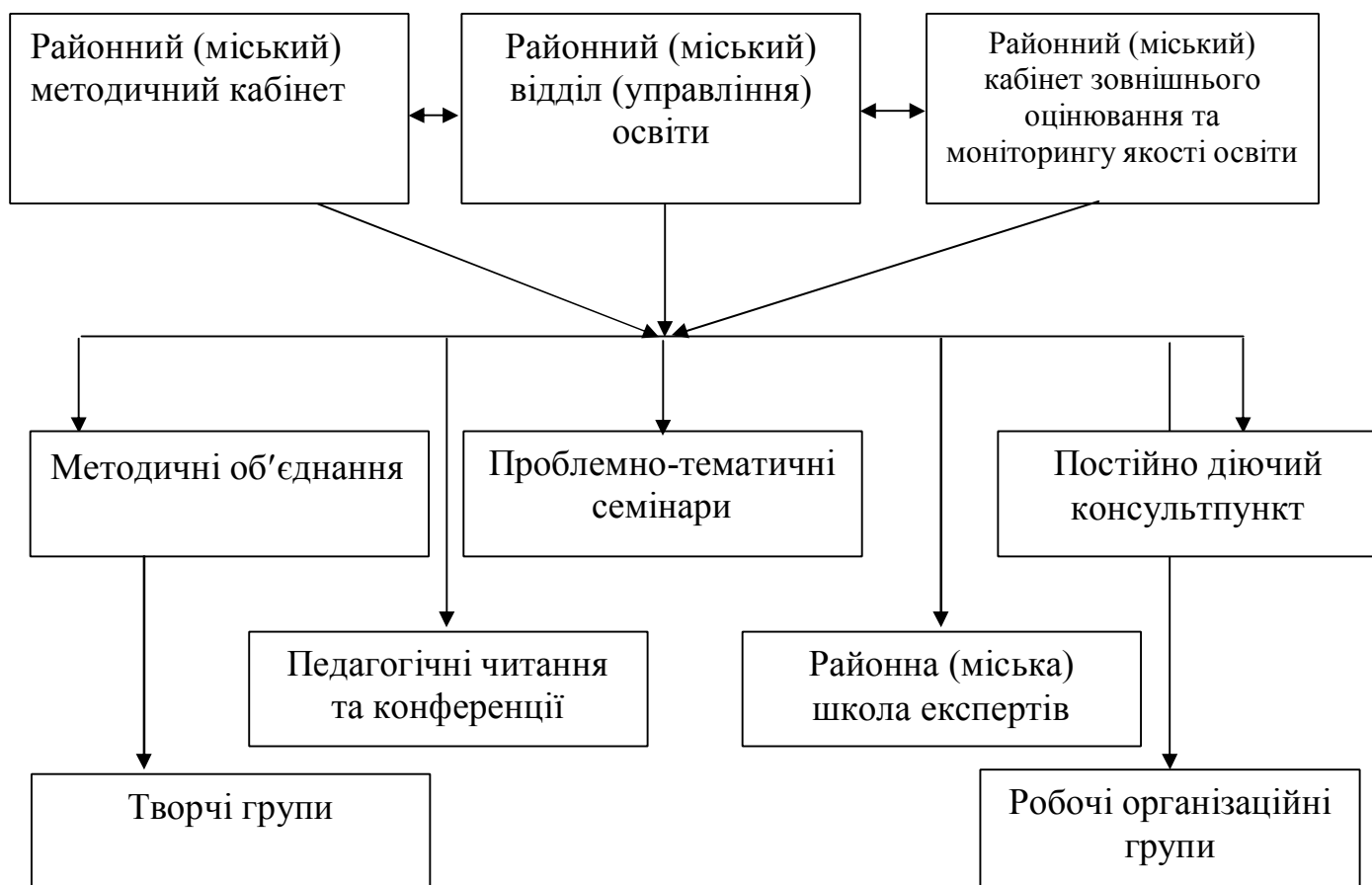


Рис. 4 Форми методичної роботи на районному (міському) рівні.

Рекомендуємо тематику для названих вище форм роботи.

***Орієнтовний перелік питань для обговорення на серпневих педагогічних нарадах, конференціях:***

- зовнішнє незалежне тестування як інноваційна технологія сучасного освітнього процесу;
- тематичне тестування – один із засобів формування сталих знань учнів;
- моніторинг і розвиток шкільного управління.

***На міських (районних) методичних об'єднаннях рекомендується опрацювання таких питань:***

- сучасні підходи до процесу педагогічного оцінювання: вітчизняний та зарубіжний досвід;
- перші кроки впровадження зовнішнього незалежного оцінювання випускників ЗНЗ: результати, проблеми, перспективи;
- якість українських підручників для середніх загальноосвітніх навчальних закладів;
- розробка тестових завдань та інформація результатів оцінювання;
- тематичне та поточне оцінювання знань учнів;
- форми методичної роботи з питань зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти.

Можливе створення постійно діючих **проблемно-тематичних семінарів**, на яких розглядатимуться наступні проблеми:

### **Морфологія аналізу якості уроку**

Основні питання:

- концепція аналізу якості уроків різних типів;
- системи оцінних параметрів кожного типу уроку;
- оцінка професійно-фахової компетентності вчителя;
- оцінка творчого потенціалу вчителя;
- оцінка професійно-особистісних якостей учителя тощо.

*Літературні джерела:*

1. Островерхова Н.М. Аналіз уроку: концепція, технології, методики. – К.: ІНКОС, 2003. – 552 с.
2. Островерхова Н.М. Структурний аналіз учебного материала как метод усовершенствования внутришкольного контроля // Педагогика. – Вип. 20. – К.: Рад. школа, 1981. – 136 с.
3. Островерхова Н.М. Морфологія аналізу якості уроку // Освіта і управління. – Т.9. – 2006. – С. 95-102.
4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навч. посіб. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.
5. Дидактика современной школы / Под. ред. В.А. Онищука. – К.: Рад. школа, 1987. – 351 с.

### **Моніторинг якості на районному (міському) рівні та рівні навчального закладу**

Основні питання:

- система моніторингу якості освіти в районі (місті): практика впровадження;
- функції моніторингу;
- вимоги до моніторингу;
- об'єкти моніторингу якості освіти;
- технології впровадження моніторингових досліджень;
- аналіз і коригування діяльності об'єктів і суб'єктів тощо.

*Літературні джерела:*

1. Жебровський Б. Підготовка директора школи до управління якістю освіти: модельний підхід // Освіта і упр. – 2002. - №4. – Т.5. – С. 7-19.
2. Лукіна Т.О. Формування системи моніторингу якості загальної середньої освіти // Шк. світ. – 2000. - №10 (66). – С. 3-5.
3. Моніторинг стандартів освіти /За ред. А. Тайджмана і Т. Невілла Полстейта. – Л.: Літопис, 2003. – 382 с.

4. Дмитренко Г.А. та ін. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів: Навч. посіб. / Г.А. Дмитренко, В.В. Олійник, О.Л. Ануфрієва. – К.: УПКККО, 1996. – 84 с.
5. Єрмола А. Експертиза освітньої діяльності шкіл // Освіта і упр. – 1999. – Т. 3. - №1. – С. 67-78.
6. Ефремова Н.Ф. Тестирование и мониторинг: рекомендации учителю // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2001. - №3. – С. 55-60.
7. Кормишина С., Кудрявцева С. Мониторинг помогает учителю // Математика. – 1998. - №39. – С. 4-9.
8. Крамаренко И.С. Прогнозирование уровня учебных достижений учащихся средствами мониторинга // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. - №1. – С. 37-42.
9. Локшина О.І. Державні стандарти та зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів: світові підходи // Упр. освітою. – 2003. – Серп. – С. 25-27.
10. Лукіна Т., Генднштейн Л. Система моніторингу якості загальної середньої освіти: сучасний стан, проблеми та перспективи // Директор шк. - №36 (228). – 2002. – С.4.
11. Лукіна Т.О. Моніторинг загальної середньої освіти як складова системи управління якістю освіти // Фізика та астрономія в шк. – 2000. - №3. –С. 19-23.

На сучасному етапі важлива така форма роботи як творча група, яка об'єднує фахівців для вдосконалення та оновлення вмінь, заснованих на сучасних підходах до процесу педагогічного вимірювання й оцінювання навчальних досягнень учнів та на підходах до практичного застосування результатів оцінювання в моніторингу освітньої діяльності навчального закладу. Тому рекомендуємо розгляд наступних проблем для творчих груп:

### **Класифікація тестів, створення тестових завдань та інтерпретація результатів оцінювання**

Основні питання:

1. Класифікація тестів:
  - за рівнем уніфікації (стандартизації та нестандартизації);
  - статусом впровадження (загальнонаціональні тести, тести відомчі, тести навчального закладу, тести вчителя, неформальні тести);
  - видом контролю (тести вхідного контролю, тести поточного контролю, тести підсумкового контролю, тести для самоконтролю);
  - співвідношення з нормами або критеріями (тести орієнтовані на норму, тести орієнтовані на критерій);
  - видом тестового завдання (тести з відкритими тестовими завданнями, тести з напіввідкритими тестовими завданнями, тести з закритими тестовими завданнями);
  - гомогенність тестових завдань (тести однорідні, тести неоднорідні);

- застосування комп'ютерів, тести з комп'ютерною обробкою результатів, комп'ютерні тести);
- 2. Створення тестових завдань відповідно до кваліфікації та обраних форматів.
- 3. Інтерпретація результатів оцінювання:
  - критерії аналізу об'єктивності результатів;
  - валідація процесу вимірювання;
  - теоретичні аспекти шкалювання;
  - принципи рейтингового оцінювання;
  - встановлення критерію або прохідного балу.
- 4. Гуманізація освіти і тести.

*Літературні джерела:*

1. Артемчук Л.М. Булах І.Є. Вимоги до рейтингової системи оцінювання підсумкових знань // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. - №3. – С. 79-82.
2. Артемчук Л.М., Булах І.Є. Мруга М.Р. Методика дослідження валідності методів контролю знань // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. - №2. – С. 97-100.
3. Лукіна Т.О. Якість українських підручників для середніх загальноосвітніх шкіл: проблеми оцінювання та результати моніторингу: Метод. посібник. – К.: ВЦ “Академія”, 2004. – 200 с.
4. Бурна М., Гірний О. Оцінювання навченості учня: термінологія та методологія // Рідна шк. – 1999. - №12. – С. 34-38.
5. Булах І.Є. Діагностика рівня знань за різних методів вимірювання. Порівняльний аналіз // Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. – К.: ІСДО, 1995. – Вип. 13. – 158 с.
6. Локшина О. Оцінювання успішності учнів у зарубіжній школі // Рідна шк. – 2000. - №11, - С. 6-10.
7. Лукіна Т.О., Буркіна Н.С. Модуль моніторингу підготовки учнів // Шкіл. світ. – 2001. - №9 (89). – С. 3-8.
8. Лукіна Т.О., Оніщенко М.І. Оціним якість математичної освіти школярів // Математика. – 2000. - №38 (98). – С. 1-2, 6-8.
9. Лукіна Т.О. Проведення тестового тематичного контролю знань за 12-бальною системою оцінювання // Фізика. – 2001. - №11 (95). – С. 3-4.
10. Семиченко В., Заслуженюк В. Проблема педагогічного оцінювання // Рідна шк. – 2001. - №7. – С. 3-10.
11. Лісова Н.І. Теорія і практика гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу в школі: Навч. посібник. - «Тясмин», 2004 р. – 208 с.

Впровадження моделі моніторингу якості освіти у практику навчального закладу залежить також і від здатності фахівців до самооцінки і умінь спостерігати та вивчати творчу працю колег. Враховуючи це, нами

пропонується створення шкіл-експертів на обласному і міському районному рівнях (програма – додаток Ж).

Перший етап (експериментальний) впровадження зовнішнього незалежного оцінювання в області показав, що є потреба у створенні робочих груп для організації роботи як на рівні області, так і на рівні району (міста) з проведення тестування випускників ЗНЗ. Головою обласної робочої групи є начальник Головного управління освіти і науки ОДА, а міської (районної) робочої групи – начальник (завідувач) відділу (управління) освіти; членами робочої групи – працівники, у першу чергу, кабінетів і центрів зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти, працівники управлінь, відділів освіти, методичних служб, члени освітянських і батьківських рад. Є потреба у навчанні їх процедур зовнішнього тестування, а вони, як правило, навчатимуть учасників, які будуть обслуговувати ці процедури у визначених пунктах тестування. А тому для них сплановано проведення семінарів-тренінгів (додаток Д).

Запровадження моделі зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти в області вимагає не тільки якісної підготовки фахівців для цієї діяльності, а й скоординованого плану заходів. Подаємо його у додатку З.

У роботі постійно діючого консультпункту беруть участь працівники Координаційного регіонального центру Черкаського ОПОПП та районних (міських) кабінетів зовнішнього оцінювання і моніторингу якості освіти. Ними надаються консультації учням, учителям, батькам з питань зовнішнього тестування ЗНЗ, зокрема:

- які матеріали можна використовувати, готуючись до зовнішнього тестування?
- як довго триває зовнішнє тестування випускників ЗНЗ?
- де проводитиметься зовнішнє тестування?
- які вимоги до учасників тестування?
- чи приділяється увага інформаційній безпеці зовнішнього оцінювання?
- як опрацьовують результати зовнішнього тестування?
- де можна отримати результати зовнішнього оцінювання тощо.

Рекомендуємо опрацювати питання зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти протягом 2006-2007 навчального року на педагогічних семінарах, конференціях, педагогічних читаннях чи інших формах. Наприклад, такі теми:

1. Система моніторингу якості освіти на районному (міському) рівні.
2. Моніторинг як ефективний механізм управління загальноосвітнім навчальним закладом.
3. Формування структури моніторингових досліджень та розробка рекомендацій за його результатами:

- основна мета, структура, завдання;
  - основні етапи організації проведення моніторингового дослідження;
  - розробка якісного моніторингового інструментарію як передумова надійності управлінської інформації.
4. Моніторинг якості загальної середньої освіти за результатами зовнішнього оцінювання навчальних досягнень учнів.
  5. Моніторинг діяльності методичних служб ЗНЗ як одна з умов підвищення якості загальної середньої освіти.
  6. Моніторинг якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників (у міжкурсовому періоді).
  7. Моніторинг та оцінка ефективності впровадження програми щодо збереження та зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу.
  8. Оцінка діяльності районних (міських) методичних об'єднань.
  9. Результативність профільного навчання у старшій школі тощо.

*Літературні джерела:*

1. Ануфрієва О. Вимірювання результатів діяльності початкової школи // Освіта і упр. – 1997. – Т.1. - №4. -С. 64-67.
2. Беспалько В.П. Мониторинг качества обучения – средство управления образованием // Мир образования. – 1996. - №3
3. Боровская Е.В. Многоуровневый педагогический мониторинг // Информация и образование. – 2000. - №8. – С. 18-21.
4. Барановский Ю.С. и др. Новые информационные технологии в организации мониторинга систем // Пед. информатика. – 2002. - №2. -С. 31-36.
5. Булах І.Є. Діагностика рівня знань за різних методів вимірювання. Порівняльний аналіз // Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. – К.: ІСДО, 1995. – Вип. 13. – 185 с.
6. Вакулі П. Програмно-цільовий метод як засіб системного управління розвитком освіти // Освіта і упр. – 2003. - №1. – Т.6. – С. 75-83.
7. Вербицкая Н., Бодряков Л. Мониторинг результативности учебного процесса // Директор школы. – 1997. - №1.
8. Висоцький Ю.Б. Про рейтинговий контроль // Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. – К.: ІСДО, 1995. – Вип. 13. – 136 с.
9. Гавриленко І.М. Соціальний моніторинг і діагностика в освіті // Освіта і упр. – 1998. - №2. – Т.2. – С. 7-9.
10. Горб В.Г. Педагогический мониторинг образовательного процесса как фактор повышения его уровня и результативности // Стандарт и мониторинг в образовании. – 2000. - №5. – С. 33-37.
11. Держкова Н. Команда: внутрішній моніторинг ефективності // Директор шк. – 1996. - №5. – С. 10-13.
12. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу: Навч. посібник. – К. – 1996. – 140 с.



13. Дмитренко Г.А. та ін. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів: Навч. посібник / Г.А. Дмитренко, В.В. Олійник, О.Л. Ануфрієва. – К.: УПККО, 1996. – С. 84.
14. Локшина О. Державні стандарти та зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів: світові підходи // Упр. освітою. – 2003. – Серп. (спецв.). – С. 25-24.
15. Лукіна Т.О. Буркіна Н.С. Про деякі питання організації моніторингу в системі загальноосвітньої підготовки // Освіта України. – 2001. - №8 (236). – С.5.
16. Федько А., Федько Ю. Якість освіти як об'єкти управління // Освіта і упр. – 2006. – Т. 9. – С. 84-87.
17. Чепурна Н.М., Тевлін Б.Л., Бондаренко О.А. Здійснення моніторингу навчально-виховного процесу // Школа. – 2006. - №4. – С. 5-18.

### **Педагогічне оцінювання: сутність та основні категорії**

Основні питання:

- Історія педагогічного оцінювання.
- Сутність педагогічного оцінювання.
- Зовнішнє та внутрішнє оцінювання.
- Об'єкти педагогічного оцінювання.
- Технології вимірювання навчальних досягнень учнів тощо.

*Літературні джерела:*

1. Артемчук Л.М., Булах І.Є. Вимоги до рейтингової системи оцінювання підсумкових знань // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. - №3. – С. 79-82.
2. Барна М., Гірний О. Оцінювання навченості учня: термінологія та методологія // Рідна шк. – 1999. - №12. – С. 34-38.
3. Безверха В.Є. Педагогічні умови використання в школі тестового контролю знань учнів // Педагогіка і психологія. – 1997. - №2. – С. 53-55.
4. Дмитренко Г.А. та ін. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів: Навч. посібник / Г.А. Дмитренко, В.В. Олійник, О.Л. Ануфрієва. – К.: УПККО, 1996. – 84с.
5. Локшина О. Оцінювання успішності учнів у зарубіжній школі // Рідна шк. – 2000. - №11. – С. 6-10.
6. Лукіна Т.О. Якість українських підручників для середніх загальноосвітніх шкіл: проблеми оцінювання та результати моніторингу: Метод. посібник. – К.: ВЦ “Академія”, 2004. – 200с.
7. Семиченко В., Заслуженюк В. Проблема педагогічного оцінювання // Рідна шк. – 2001. - №7. – С. 3-10.

На засідання за “круглим столом” рекомендується обговорення теми “Деякі аспекти підготовки керівників загальноосвітнього навчального закладу до управління якістю освіти”.

Ключовими є такі запитання:

1. Від чого залежить успіх управління?
2. Назвіть головні причини низької ефективності управлінської діяльності керівника навчального закладу.
3. Які найважливіші функції керівника загальноосвітньої навчального закладу виробила й обгрунтувала сучасна теорія і практика управління?
4. Як перевести школу із режиму функціонування у режим розвитку?
5. Яка роль відводиться інноваційним педагогічним технологіям?
6. Яке місце серед них посідає управління якістю освіти?
7. Вкажіть основні етапи процесу підготовки керівників ЗНЗ до управління якістю освіти.

*Літературні джерела:*

1. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою. – К., 1995. – 301 с.
2. Пікельна В.С., Удод О.А. Управління школою. – К., 1998. – 260 с.
3. Сорочан Т.М. Управління школою – діяльність професійна. – Луганськ, 2003. – 45 с.
4. Тимошенко Г. Про деякі аспекти підготовки керівників загальноосвітнього навчального закладу до управління якістю освіти // Освіта і упр. –2006. -Т.9. – с. 71-77.
5. Хрыков Е.Н. Теоретические основы школьного управления. – Луганск: Альма матер, 1999. – 118 с.

Важливим напрямом реформування освіти в області, кожному районі (місті) і є вирішення питання профільного навчання. Тому доцільним буде розгляд теми: “Профільне навчання: актуальність, проблеми, перспективи розвитку”.

1. Профорієнтація і профільне навчання – важливий напрям реформування освіти.
2. Варіанти реалізації ідей профільного навчання у школах, зокрема сільській.

*Літературні джерела:*

1. Гаргай В., Метёлкин Д. Профильное обучение: варианты решений // Нар. обр. – 2004. - №9. – С. 109-114.
2. Ермаков Д. Профильное обучение: проблемы и перспективы // Нар. обр. – 2004. - №7. – С. 101-107.
3. Кизенко В. Формування і реалізація профільного навчання у старшій школі // Освіта і упр. – 2004. – Т. 7. - №3. –4. – С. 138-148.

4. Концепція профільного навчання в старшій школі. – К.: Острозька академія. – 2003.- 16 с.
5. Липова Л., Малишева В. Профільне навчання: до питання ставлення // Освіта і упр. – 2006. – Т. 9. – С. 111-116.

У змісті роботи районних (міських) методичних кабінетів чільне місце посідає організація самоосвіти вчителів. У зв'язку з упровадженням у практику школи, управлінську діяльність питання зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти, рекомендуємо список літератури для самостійного опрацювання.

*Список літератури:*

1. Ануфрієва О. Вимірювання результатів діяльності початкової школи // Освіта і упр. – 1997. -Т. 1 -№4. – С. 64-67.
2. Афанасьєва М.П. и др. Управление качеством образования и в общеобразовательном учреждении // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. - №1. – С. 35-46.
3. Бондарь В.И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. - К.: Рад. шк., 1987.- 156с.
4. Боровая Е.В. Многоуровневый педагогический мониторинг // Информация и образование. – 2000. - №8. – С. 18-21.
5. Булах І. Методи контролю та оцінювання рівня знань // Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України: Зб. ст. / За ред. В. Зубка. – К.: Видав. дім «КМ ACADEMIA», 1997. – С. 169-185.
6. Булах І.Є. Діагностика рівня знань за різних методів вимірювання. Порівняльний аналіз // Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. К.: ІСДО, 1995. – Вип.13. – 158с.
7. Висоцький Ю.Б. Про рейтинговий контроль // Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. – К.: ІСДО, 1995. – Вип. 13. – 136с.
8. Гарбулхаков Р., Сайтов Р. Аттестация педагогических кадров : мониторинг и критерии// Нар. образование.- 2000. - № 6 .- С. 112-124.
9. Горб В.Г. Педагогический мониторинг образовательного процесса как фактор повышения его уровня и результатов // Стандарт и мониторинг в образовании. – 2000. - №5. – С. 33-37.
10. Дмитренко Г.А. та ін. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів: навч. посіб / Г.А. Дмитренко, В.В.Олійник, О.Л. Ануфрієва. – К.: УПКККО, 1996. – 84 с.
11. Ефремова Н.Ф. Тестирование и мониторинг: рекомендации учителю // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2001. - №3. – С. 55-60.
12. Жебровський Б. Підготовка директора шк. до управління якістю освіти: модельний підхід // Освіта і упр. – 2002. - №4. – Т.5. – С. 7-19.
13. Локшина О. І. Державні стандарти та зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів: світові підходи // Упр. освітою. – 2003. – Серп. (спецвип.). – С. 25-24.

14. Лукіна Т.О., Буркіна Н.С. Про деякі питання організації моніторингу в системі загальноосвітньої підготовки // Освіта України. – 2001. - №8 (236). – С.5 та 2001. - №9 (237). – С. 7-8.
15. Лукіна Т.О. Проведення тестового тематичного контролю знань за 12-бальною системою оцінювання // Фізика. – 2001. – №11 (95). – С. 3-4.
16. Майоров А.Н. Тесты школьных достижений: нормирование тестов // Школ. технологии. – 1999. - №3. – С. 179-198.
17. Олійник В. Загальнотеоретичні підходи до управління і їх вплив на розвиток системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників // Шлях освіти. – 2003. - №2. - С. 6-11.
18. Румянцева Д.І., Гончарова В.П. Оновлення функції управління школою // Педагогічні інновації у сучасній школі. – К.: Освіта. 1994. – 87 с.
19. Сорочан П. На шляху до якості освіти: моніторингове обґрунтування науково-методичного супроводу освітніх реформ на регіональному рівні // Упр. освітою. – 2001. - №8. – С. 8.

Пропонуємо тлумачний словник педагогічних термінів з питань управління якістю освіти. Він побудований не за алфавітом, а відповідно до алгоритму виступу з окресленого питання. До окремих термінів подано пояснення, названо характерні особливості і ознаки, а також вказано авторів, літературні джерела.

Той, хто не прагне об'єктивності,  
у кінцевому підсумку  
стає на шлях анархії.  
Той, хто відмовляється від  
критеріїв об'єктивності,  
відмовляється від критеріїв  
валідності і надійності.

К.Інгенкамп

**Тлумачний словник педагогічних термінів з питань управління  
якістю освіти і оцінювання якості світи  
(зміст, визначення, пояснення)**

Управління	<ul style="list-style-type: none"> <li>- процес планування організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти цілі організації;</li> <li>- свідоме регулювання суспільних відносин, а за джерелом дії – зовнішнім щодо процесу самоуправління. Сутність управління за умов ринкових відносин повніше проявляється при визначенні міри дії механізмів управління і самоуправління та їх переваг над механізмами стихійного регулювання.</li> </ul>	<p>Пітер Ф.Друкер</p> <p>В.Г. Афанасьєв</p>
Державне управління	<ul style="list-style-type: none"> <li>- цілеспрямований, організаційно-регулюючий вплив держави (через систему його органів і посадових осіб у них) на суспільні інтереси, свідомість, поведінку і діяльність людей;</li> <li>- підзаконна діяльність органів виконавчої влади, спрямована на практичну організацію нормального життя суспільства і забезпечення особистої безпеки громадян, створення умов для їх матеріального, культурного та духовного розвитку.</li> </ul>	<p>Н.І.Глазунова та ін.</p> <p>Н.Р.Нижник, О.А.Машков</p>

Державне управління якістю загальної середньої освіти	<p>- специфічний вид суспільної діяльності, спрямованої на підтримку та поліпшення якості й результативності функціонування галузі в цілому та загальноосвітнього і культурного рівня школярів.</p> <p>Це є система, до складу якої входять суб'єкти, наділені певними владними повноваженнями для здійснення управління, та об'єкти, на діяльність яких спрямовується управлінський вплив.</p> <p>Це є певна організуюча діяльність, в наслідок якої виникають специфічні управлінські відносини.</p> <p>Державне управління ЗСО передбачає широку участь громадськості на всіх рівнях функціонування системи державного управління освітою; має організаційно-розпорядчий характер і ґрунтується на чинному законодавстві, використанні результатів аналітичних досліджень, статистичній інформації, сучасних наукових технологіях управління якістю.</p>	Т.О.Лукіна
Освіта	<p>- є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентноспроможності держави на міжнародній арені;</p> <p>- процес і результат засвоєння систематизованих знань; формування на їх основі світогляду; набуття умінь і навичок, необхідних людині для практичного застосування отриманих знань у суспільному житті та трудовій діяльності; розвиток пізнавальних можливостей, творчих сил і здібностей.</p>	Національна доктрина розвитку освіти
Зміст освіти	<p>- науково обґрунтована система дидактичного та методичного оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і кваліфікаційних рівнів.</p>	
Державний стандарт освіти	<p>- нормативні вимоги до змісту і рівня освітньої і фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежного від форми одержання освіти. Державні стандарти розробляються окремо з кожного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня і затверджуються Кабінетом Міністрів України. Підлягають перегляду не рідше як один раз на 10 років.</p>	С.Г. Гончаренко



сприймаються по-різному (випускники протягом життя, трудової діяльності згодом переоцінюють якість здобутої ними освіти, цінність окремих дисциплін і викладачів; суспільство і держава залежно від свого стану переглядають пріоритети в якості й змісті освіти тощо);

- невизначеність в оцінках якості освіти й освітніх систем у принципі через більш високий рівень суб'єктивності оцінки якості освіти різними суб'єктами;

- змінюваність та керованість якості освіти з боку органів державного управління та громадськості під впливом зовнішніх чинників;

- інваріантність і варіативність - серед безлічі якостей освітніх систем, навчальних закладів, їхніх випускників виділяються інваріантні, загальні якості для всіх випускників кожного рівня освіти, кожної спеціальності або напряму підготовки випускників ВНЗ і специфічні (саме для цієї безлічі випускників або освітніх систем).

Педагогічна  
діагностика

- забезпечує вивчення навчально-виховного процесу, сприяє виявленню передумов, умов і результатів педагогічного процесу з метою його оптимізації та обґрунтування його результатів для розвитку освітньої системи;

К. Інгенкамп

- система технологій, засобів, процедур та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються або здійснюються.

О.С.Боднар

Діагностика перебуває у нерозривному зв'язку з прогнозуванням та проектуванням.

Прогнозування

- розробка прогнозу; спеціальне наукове дослідження конкретних перспектив розвитку явища, одна із форм конкретизації наукового передбачення;

С.У.Гончаренко,  
В.В. Радул та ін.

Наукове передбачення спирається, передусім, на фундамент систематичного науково-теоретичного аналізу закономірностей та умов їх реалізації.

В.Я.Матвієнко

Проектування

- одна із форм випереджального відображення дійсності, процес створення прообразу (прототипу) передбачуваного об'єкта чи явища процесу за допомогою специфічних методів. Є

С.У.Гончаренко,  
В.В. Радул та ін.



Аналіз	<p>конкретною формою вияву прогностичної функції управління, коли створюється можливий образ майбутньої матеріальної чи ідеальної реальності.</p> <p>- процедура мисленого й реального розчленування предмета (явища або процесу), властивості предмета (предметів) або зв'язків між предметами та частинами (ознаки, властивості, відношення). Наукове дослідження.</p>	С.У.Гончаренко, В.В. Радул та ін.
Педагогічний аналіз	<p>- функція управління, яка спрямована на вивчення стану, тенденцій розвитку, на об'єктивну оцінку результатів педагогічного процесу й вироблення на цій основі рекомендацій з упорядкування системи чи трансформації її на якісному рівні.</p> <p>Види педагогічного аналізу:</p> <p>оперативний – щоденний аналіз основних показників педагогічного процесу, визначення причин вад, вироблення рекомендацій з їх усунення;</p> <p>тематичний – дає змогу глибше вивчити ті чи інші позитивні чи негативні явища педагогічного процесу; предмет аналізу – певна проблема;</p> <p>підсумковий – проведення по закінченні семестру чи навчального року; спрямований на вивчення всього комплексу основних чинників.</p>	Ю.А.Конар- жевський
Вимірювання	<p>- процедура визначення числового значення величини шляхом якоїсь міри. Мета вимірювання – дістати інформацію про ознаки об'єкта. Вимірюємо не сам об'єкт, а його властивості.</p> <p>Об'єктивність вимірювання передбачає кілька ознак:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- забезпечення однакових умов;</li> <li>- однакова мета дослідження;</li> <li>- аналогічні умови проведення при повторному вимірюванні;</li> <li>- однакові критерії;</li> <li>- однакова обробка результатів;</li> <li>- однозначність висновків та інтерпретації результатів.</li> </ul> <p>Педагогічну діяльність можна вимірювати, оцінити через якість і кількість.</p>	О.С. Боднар
Оцінювання (рейтинг)	<p>- метод непрямого спостереження, який полягає у вивченні явищ через безпосередню оцінку спостерігачів.</p>	О.С. Боднар

Внутрішнє оцінювання	- проводиться усередині колективу власними силами.	
Зовнішнє оцінювання	- проводиться за участю експертів, які є незалежними і не працюють у даному педагогічному колективі.	
Моніторинг	- комплекс процедур по спостереженню, поточному оцінюванню перетворень керованого об'єкта і спрямуванню цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта. Моніторинг передбачає вироблення актуальних знань про стан системи, у якій відбуваються зміни з подальшим прийняттям управлінського рішення.	Г.В.Єльнікова
Самоаналіз	Найхарактерніша риса моніторингу – синхронність процесів спостереження, вимірювання, систематичне збирання фактів протягом певного проміжку часу. - аналіз власних вчинків і переживань; - через самоаналіз навчальний заклад здійснює моніторинг якості освіти. Це перший крок на шляху визначення цілей і способів їх досягнення, у результаті чого стає ясно: що треба змінити, щоб школа у майбутньому могла краще, ніж на даний момент, виконувати свої функції.	С.Подмазін О.С.Боднар
Атестація	Завдання самоаналізу: дати експертну оцінку цілої картини освітнього процесу з усіма його складовими компонентами, надати можливість педагогічному колективу творчо освоїти та реалізувати освітню систему, провести моніторинг об'єктивної можливості здійснення принципів гуманно-особистісного підходу дітей стосовно освіти, дати якісну характеристику рушійній силі освітнього процесу. У ході аналізу вибудовується логічний зв'язок між результатом, причиною та умовами. Схема моніторингу (самоаналізу): Інформація – директор – моніторинговий комітет (комісія, група) – вивчення – збір матеріалу – обробка експертами – обговорення на засіданні моніторингового комітету – прийняття рішень і пропозицій – обговорення на педагогічній раді – самооцінка готовності до атестації – розробка прогностичної моделі розвитку закладу освіти. - основна форма державного контролю за	Великий тлумачний словник сучасної української мови О.С.Боднар

навчальних закладів	діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування, типу та форм власності. Проводиться з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.	
Експертиза	- сукупність суджень, які необхідні для отримання колективної думки у формі експертної оцінки про педагогічний об'єкт (процес, явище) з наступним пофакторним аналізом та формуванням управлінських рекомендацій щодо розвитку закладу освіти.	О.С.Боднар
Педагогічна експертиза	- судження, яке ґрунтується на глибокому, якісному вивченню всіх характерних властивостей об'єкта шляхом використання різноманітних методик за наявності розроблених критеріїв експертизи і компетентних експертів.	В.С. Черепанов
Експерт	- це аналіз та оцінка функціональної ефективності структурних елементів школи, складання проекту їх розвитку і плану його впровадження у практику роботи школи. - особа, яка має необхідні знання для підготовки висновку з досліджених питань, незалежно від того, чи працює вона у спеціальній установі та є професійним експертом або не працює в такій установі і проведення експертизи не входить до кола її службових обов'язків. Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність.	О.С. Боднар
	Вимоги до експертів: - компетентність, здатність до вирішення творчих завдань, позитивне відношення до експертизи, об'єктивність оцінювання, аналітичність і широке мислення, колективізм і самокритичність; - креативність – здатність вирішувати творчі завдання, метод вирішення яких частково чи повністю відомий; евристичність – здатність бачити чи створювати неочевидні проблеми; інтуїція – здатність робити висновки про досліджуваний об'єкт логічного обґрунтування; предикативність – здатність передчувати і передбачувати майбутній розвиток об'єкта; незалежність – здатність протистояти колективній думці і відстоювати свою власну; різносторонність	Кримінально-процесуальний кодекс України
		Ю.К. Бабанський
		В.С.Черепанов

	– здатність бачити і обговорювати проблему з різних сторін.	
Інструментарій експертного дослідження	- набір спеціальних засобів та документів, за допомогою яких здійснюється збір та систематизація емпіричної та статистичної інформації про об'єкт, який вивчається. В якості таких документів (інструментарію) використовуються опитувальники (анкета, опитувальний лист, бланк інтерв'ю, тест), карточки (спостереження чи соціометричного аналізу), таблиці (діагностичні), графіки (у вигляді різного розподілу та діаграми).	О.С.Боднар
Тестування	- це сукупність процедурних етапів планування, складання та випробування тестів, обробки та інтерпретації їх результатів; - це метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, яка презентує передумови або результати навчального процесу, повинен максимально відповідати принципам зіставлення, об'єктивності, надійності та валідності вимірів. Він має пройти обробку й інтерпретацію і бути прийнятим для застосування в педагогічній практиці.	О.С.Боднар К. Інгенкамп
Кваліметрія	- наукова дисципліна, яка вивчає методологію і проблематику розробки комплексних кількісних оцінок якостей різних об'єктів, процесів, явищ.	Великий тлумачний словник сучасної української мови
Педагогічна кваліметрія	- застосування методів загальної кваліметрії в педагогічних вимірюваннях при кількісній оцінці психолого-педагогічних і дидактичних об'єктів.	Великий тлумачний словник сучасної української мови
Критерій	- підстава для оцінки, визначення, класифікації чогось, мірило.	Великий тлумачний словник сучасної української мови
Параметр	- змінна величини, від якої залежить значення іншої змінної величини, критерій, показник, ознака, відносно якої здійснюється оцінювання, за якою характеризується що-небудь.	Великий тлумачний словник сучасної української мови
Показник	- свідчення, доказ, ознака чогось.	Великий

Шкалування	- процедура вибору типу школи, її розмаху, градації (кроку) і використання його в експертизі.	тлумачний словник сучасної української мови Великий тлумачний словник сучасної української мови
Ранжування	- процедура упорядкування властивостей (якостей) об'єкта, які підлягають оцінці, за допомогою чисел.	Великий тлумачний словник сучасної української мови

**Для укладання словника педагогічних термінів  
використано таку літературу:**

1. Афанасьєв В.І. Научное управление обществом. – М., 1973. – С. 44.
2. Боднар О.С. На допомогу менеджеру освіти. Частина IV. Теорія і практика атестаційної експертизи в закладах освіти. – 2-е вид., доп. і перероб. – Тернопіль: Астон, 2006. – С. 13, 21, 28.
3. Буган Ю.В., Боднар О.С. Самоаналіз та самооцінка діяльності закладу освіти: Методичні матеріали на допомогу директорам освіти. – 2-е видання, перероблене і доповнене. – Тернопіль: Астон, 2004. – С. 18-19.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В.Т. Буселт К. – Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – 1616 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ “Либідь”, 1997. – С. 48, 114.
6. Государственное и муниципальное управление: Справоч. / Ред. : Н.И. Глазунова, Ю.М. Забродина, А.Г. Поршнева. Найхарактерніша риса моніторингу – синхронність процесів спостереження, вимірювання, систематичне збирання фактів протягом певного проміжку часу. М.: Магістр, 1997. – С. 123.
7. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. – Харків: Крок, 1999 – С.178.
8. Козлова О. Якість освіти як педагогічна проблема // Шкільний світ. Управління освітою. – 2001. - №14. – С.10.
9. Конаржевський Ю.К. Анализ урока. – М.: Пед. поиск, 2000. – С. 121.
10. Кримінально-процесуальний кодекс України, ст. 75.
11. Лукіна Т.О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – С. 24,54,37.
12. Лукіна Т.О., Ляшенко О.І. Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі // Зб. наук. пр. НАДУ. – 2003. - №2. – С. 126-134.
13. Матвієнко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000. – С. 29.
14. Національна доктрина розвитку освіти. – Нормативно-правове забезпечення освіти. 4ч. – Основа, - 2004. – ч. I. – 144 с.
15. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління: Навч. посібник Н.Р.Нижник, О.А.Машков. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – С. 6.
16. Одерій Л.П. Оцінка і міжнародній системі освіти: Методологія та інструментарій? Монографія.- К.:ІСДО, 1995. – 196 с.
17. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів: Навч.посібник.-К.:Україна, 1998. – С.10, 11, 43.
18. Пикулькин А. и др. Система государственного управления: Учеб. / Под. ред. Т.Г. Морозовой. – М.: Закон и право ЮНИТИ, 1997. – С. 334.
19. Севрук А.И., Юнина Е.А., Мониторинг качества образования в школе. – М.:Педагогическое общество России, 1999. – С.172.
20. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В.В. Радула. – К.: “ЕксОб”, 2004. – С. 196.

21. Тлумачний словник української мови. /За ред. В.С.Калашника. -Х.:Прапор, 2002. - С.529.
22. Черепанов В.С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях. – М.: Педагогика, 1989. – 152с.
23. Шишов С.Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе.- М.:Педагогическое общество России, 1999. – С.172.

